

BURGERS EN CHEMISCH AFVAL

Klaas van den Berg

In dit artikel wordt betoogd dat de burger zowel individueel als kollektief een bijdrage kan leveren aan de oplossing van genoemde problematiek: individueel door zich in de eerste plaats als kritisch konsument op te stellen: kritisch kopen is afval beperken. In de tweede plaats kan hij de probleemstoffen, die desondanks nog in het huis houden ontstaan, inleveren bij de gemeente. Kollektief kan die bijdrage bestaan uit het uitoefenen van invloed op de overheid en de industrie. Dit lukt niet als individu. Door zich te organiseren in konsumentenorganisaties en milieugroeperingen kan worden bewerkstelligd dat er zo veel mogelijk wordt gedaan om te voorkomen dat ons milieu verder wordt aangetast, aldus de auteur, die werkzaam is op de afdeling Milieu van de Provinciale Waterstaat van Drente. Deze bijdrage is op persoonlijke titel geschreven.

De grote gifatlas van Drente... In de overige artikelen van dit nummer van Noorderbreedte wordt ingegaan op de huidige situatie m.b.t. bodemverontreinigingen in de provincie Drente.

De hele kwestie betreft een erfenis over een periode van ruim 25 jaar chemische industrie,

Opslag chemisch afval bij de VAM

waarin aan de groei van fabrieken, produkten en afnemers van deze produkten geen eind leek te komen. Een groei die gepaard ging met steeds ingewikkelder chemische processen — en dus chemische tussen-, eind- en afvalprodukten —, waarbij aan de laatste, die dus ook steeds ingewikkelder werden, te weinig of helemaal niet werd gedacht.

Hoe kon het zover komen?

Aanvankelijk leek de ramp zich alleen voor te doen in de Randstad, daar stonden immers die chemische fabrieken, doch ook het industriearme Drente bleef niet gespaard. Er zijn achteraf verschillende oorzaken van genoemde milieuvervuiling te noemen.

1 Er was aanvankelijk geen goede wetgeving. Het begon in 1970 in Den Haag door te dringen dat er iets aan de hand was met het chemische afval in Nederland. Pas in 1979 werd de Wet chemische afvalstoffen van kracht; een wet overigens waar nog wel het een en ander aan mankeert. In de tussenliggende periode en daarvoor moest de afvalstroom met beslist onvoldoende en verouderde wetgeving in 'goede' banen (= legale en illegale stortplaatsen) geleid worden.

- 2 Er waren geen goede verwerkingsmogelijkheden. In 1973 werd bij de Afvalverwerking Rijnmond (AVR) een draaitrommeloven in gebruik genomen. Hier kan per jaar ca. 30.000 ton chemisch afval verbrand worden terwijl er per jaar ca. 1½ miljoen ton vrij komt. Daarvoor ontbrak deze mogelijkheid tot beperkte verwijdering zodat keihard vaststaat dat in die periode storten en lozen de gebruikte mogelijkheden waren voor het verwijderen van chemisch afval.
- 3 Er was in die periode geen goede controle door de overheid. Waarschijnlijk door onbekendheid met c.q. onderschatting van de lange-termijneffecten van allerlei uiterst kwalijke stoffen.
- 4 Niet in de laatste plaats moet genoemd worden dat de overheid onvoldoende (niet of nauwelijks) heeft geluisterd naar wat genoemd kan worden 'berichten uit de samenleving'. Reeds vóór 1970 komen de eerste verontruste geluiden vanuit de bevolking. Had men toen maar beter geluisterd!

Naast de vier genoemde oorzaken hebben de sterke industrialisering en bevolkingsgroei een belangrijke rol gespeeld in de problematiek van de milieuvervuiling.

echter wel tussen- en afvalstoffen ontstaan die wel tot de chemische afvalstoffen worden gerekend. Aan de hand van talrijke voorbeelden zal deze stelling verduidelijkt worden.

Hier is bewust van indirect betrokken (verantwoordelijk) en niet van indirect schuldig gesproken omdat je onmogelijk kunt veronderstellen dat de burger op de hoogte is van de afvalstoffenproblematiek van de industrie, laat staan dat hij zich dat realiseert bij het kopen van de producten van die industrie. Er wordt getracht aan te geven dat er een — vaak onduidelijke — relatie bestaat tussen huishoudelijke producten en chemisch afval. Zoals hiervoor reeds is gesteld bestaan er 2 soorten chemisch afval: het verwerkbaar en het niet-verwerkbaar. Het verwerkbaar deel wordt via verschillende technologieën — destillatie, ontgiftig, neutralisatie, ontwatering, recycling, verbranding — onschadelijk gemaakt. Het grootste probleem vormt het niet-verwerkbaar gedeelte; het zou eigenlijk het beste zijn om te voorkomen dat er überhaupt chemisch afval ontstaat, maar dit is echter een illusie: het ontstaan van veel soorten chemisch afval is niet te voorkomen omdat het noodzakelijk met de productie van bepaalde artikelen samenhangt. We komen dan in de discussie over keuzes van maatschappijvisies hetgeen buiten het kader van dit artikel valt. Wel zal gestreefd moeten worden naar processen waarbij minder gif of wel verwerkbaar chemisch afval ontstaat. Wat is niet-verwerkbaar chemisch afval en hoe loopt de indirecte lijn naar het huishouden?

Wist u bv. dat

- bij de elektriciteitscentrale (en stroom gebruiken we allemaal) vlieggas ontstaat, dat aarzelend een toepassing vindt in de wegenbouw doch waarvan het merendeel

nog wordt gestort.

- bij de winning van aardgas (en gas gebruiken we allemaal) kwikhoudend slib ontstaat dat thans wordt opgeborgen in de zoutmijnen van West-Duitsland?
 - bij de glasproductie een etsmiddel wordt toegepast dat in de afvalwaterzuivering een giftig fluorideslib geeft?
 - bij metaaloppervlakte behandelende bedrijven zoals galvanische industrieën, drukkerijen, metaalkonstruktie- en optische bedrijven metaalslibstoffen in de afvalwaterzuivering vrijkomen?
 - in remvoeringen en koppelingsplaten asbest (waarvoor overigens een alternatief bestaat!) zit, dat in het afvalstadium gestort wordt.
 - bij de bereiding van zink, arseen- en cadmiumvervuiling optreedt. Alle producten waarin zink verwerkt is (dakgoten, batterijen, verf) geven bij de fabricage genoemde vervuiling.
 - dat in benzine oa. benzeen en lood zit, hetgeen zeer schadelijk is voor de volksgezondheid omdat deze stoffen via wegglekken (benzeen) of via de uitlaat (lood) in ons milieu komen.
 - TL-buizen kwik en cadmium bevatten.
 - in de meeste TL-armaturen PCB-houdende condensatoren zitten.
 - bij de fabricage van fosfaat, dat in waspoeder en kunstmest wordt verwerkt, grote hoeveelheden afvalgips ontstaan die met cadmium zijn verontreinigd.
 - dat bij de productie van bestrijdingsmiddelen zeer giftige en niet afbreekbare tussen- en afvalproducten ontstaan?
 - bij de bereiding van pvc ('plastic') en z'n grondstoffen teer, kwik en asbest vrijkomt.
- Aan de hand van deze lijst, die lang niet compleet is, kan wellicht duidelijk gemaakt worden dat het verband tussen het huishou-

den en het ontstaan van chemisch afval aanwezig is, doch dat het een zeer verscholen en ingewikkeld verband is.

Wat kun je doen en wat moet je doen?

Er is sprake van een direct resp. een indirect verband: de burger kan grote resp. beperkte invloed uitoefenen.

Om maar met de gemakkelijkste te beginnen: In ons land komen jaarlijks 8 miljoen kg chemische afvalstoffen vrij bij de konsumptie. Hier is het puur een kwestie van bewaren en inleveren. Uiteraard is het voorkomen van het ontstaan van deze afvalstoffen het beste voor ons milieu. Deze probleemstoffen staan de afgelopen jaren zodanig in de belangstelling dat er thans in elke gemeente wel inlevermogelijkheden zijn. Mocht dit niet zo zijn dan moet de milieubewuste burger de (gemeentelijke) overheid activeren. In Noorderbreedte 83-2 is het inzamelsysteem in Drente uitgebreid aan de orde geweest. Dit activeren hoort eigenlijk bij de hiervoor genoemde beperkte invloeduitoefening: als individuele burger kun je weinig of niets beginnen. Invloed uitoefenen op de overheid en de publieke opinie moet je georganiseerd doen via milieu- en konsumentenorganisaties. Het PCB-verhaal is daar een heel duidelijk voorbeeld van: onder invloed van dergelijke organisaties is er thans een algeheel verbod op de toepassing van deze stof op komst, en zo zijn er nog tal van voorbeelden te noemen dat het chemisch afvalstoffenprobleem opgelost moet worden, mede door de burgers (maar dan wel georganiseerd). Wat de rol van de industrie en de overheid in het geheel moet zijn — milieu-educatie, stimulering hergebruik, wetgeving, betere controle, meer milieudeskundigen opleiden, onderzoek naar schone technologie en afvalverwerking — biedt voldoende stof tot verdere discussie voor nu en in de toekomst.